

Ομιλία του ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΤΣΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

«Το προσφυγικό μεταξύ Δεξιάς κι Αριστεράς: ιδεολογία και προοπτικές»

Η μεγαλύτερη μεταπολεμική προσφυγική κρίση συμπίπτει χρονικά με τη σφοδρότερη μεταπολεμική κρίση του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος. Δεν είναι άξιο απορίας, επομένως, το ότι η συζήτηση για το προσφυγικό διεξάγεται με τους ίδιους όρους και συνθήκες με τις οποίες διεξάγεται κι η συζήτηση για την οικονομία.

Τα κόμματα της Δεξιάς που βρίσκονται στην εξουσία έχουν ως επί το πλείστον αντιμετωπίσει το ζήτημα με αρκετά σκληρό τρόπο (με εξαίρεση ίσως τη Γερμανία, η οποία το 2015 δέχτηκε ένα εκατομμύριο πρόσφυγες), ενώ τα αριστερά αντιπολιτευτικά ασκούν δριμεία κριτική, συνήθως, όμως, από την άνεση της αντιπολιτευτικής καρέκλας. Χαρακτηριστική έκφανση του τελευταίου φαινομένου είναι η στάση του γερμανικού [Die Linke](#), το οποίο έχει εστιάσει την κριτική του σε ζητήματα δίκαιου καταμερισμού κι όχι στον πυρήνα του ζητήματος).

Στον αντίποδα, τα αριστερά κόμματα εξουσίας, όπως το Σοσιαλιστικό Κόμμα του Ολάντ στη Γαλλία (με την πρόσφατη δέσμευσή του να δεχτεί 24.000 πρόσφυγες τα επόμενα δύο χρόνια) ή το Δημοκρατικό Κόμμα του Ρέντσι στην Ιταλία, δε διαφοροποιούν τις πρακτικές τους στο ελάχιστο από τους υπολοίπους, παρακινούμενοι προφανώς από πραγματιστικές σκέψεις. Οι σοσιαλδημοκράτες του Φίτσο στην Σλοβακία κινούνται στην ίδια κατεύθυνση, διατρανώνοντας πρόσφατα την [απροθυμία](#) τους να δεχτούν Μουσουλμάνους πρόσφυγες.

Όλα τα παραπάνω θυμίζουν αρκετά το οικονομικό πεδίο, όπου τα αριστερά κόμματα εξουσίας (βλ. ΣΥΡΙΖΑ) δυσκολεύονται αρκετά να αποστασιοποιηθούν από τις πρακτικές των προκατόχων τους. Και ο λόγος για τον οποίο γίνεται αυτό δεν είναι αμελητέος: αντιμέτωποι με μία άνευ προηγουμένου μεταναστευτική κρίση και μια τάξη πραγμάτων συνήθως όχι δικής τους δημιουργίας, οι πολιτικοί της Ευρώπης νιώθουν μουνδιασμένοι: το διακύβευμα απέχει πολύ από το να είναι μονοσήμαντο, ένας απλός πολιτικός υπολογισμός.

Κατανοούν επίσης ότι οι συνταγές της Δεξιάς και της Αριστεράς δεν αρκούν για την αντιμετώπιση του ζητήματος. Απεναντίας, η μαζική εισροή μεταναστών στην Ευρώπη είναι μια συνισταμένη με συνιστώσες την ασφάλεια, τη δημογραφία, τα ιδεολογικούς υπολογισμούς και την ανθρωπιστική πτυχή. Το προσφυγικό ζήτημα έχει γίνει ένα δυσεπίλυτο, σύνθετο, μεταμοντέρνο πρόβλημα.

Σε όλα αυτά προστίθεται, φυσικά, η βραδυκίνητη Ευρωπαϊκή γραφειοκρατία, η οποία περιπλέκει τα πράγματα ακόμα και γι' αυτούς που έχουν καλές προθέσεις: η Ελλάδα είναι ένα καλό παράδειγμα, αφού η αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ όχι μόνο δεν έλαβε την απαραίτητη στήριξη από την ΕΕ, η οποία ενδιαφέρθηκε περισσότερο να κρατήσει τους πρόσφυγες μακριά, αλλά συχνά κατηγορήθηκε ότι δεν κάνει αρκετά. Η ευρωπαϊκή ατεγκτότητα έφτασε στο αποκορύφωμά της με τις απειλές για αποβολή της Ελλάδας από τη Ζώνη του Σένγκεν, χωρίς να διασαφηνιστεί πώς ακριβώς η Ελλάδα όφειλε να διαχειριστεί το ζήτημα με ακόμα μεγαλύτερη επάρκεια (ευθύνες φέρει, βέβαια, κι η ελληνική κυβέρνηση, αφού ζήτησε την ενεργοποίηση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας μόλις το Δεκέμβριο του 2015).

Το προσφυγικό ζήτημα καθίσταται έτσι μια καλή υπενθύμιση των βαθύτερων δομικών προβλημάτων της ευρωπαϊκής δημοκρατίας: συχνά αναγκασμένοι να επιλέξουν μεταξύ δύο

κομμάτων, οι πολίτες ψηφίζουν το λιγότερο κακό. Στη συνέχεια βρίσκονται αντιμέτωποι με πολιτικές στη διαμόρφωση των οποίων νιώθουν ότι είχαν ελάχιστη ανάμειξη (φαινόμενο που για πολλούς προσωποποίησαν οι οικονομικές επιλογές και πρακτικές του ΣΥΡΙΖΑ). Η ίδια αναντιστοιχία είναι πολύ πιθανόν να χαρακτηρίσει το προσφυγικό-μεταναστευτικό στα επόμενα χρόνια: είναι αλήθεια ότι τα δυτικά κράτη φέρουν ευθύνες για την κατάσταση στις χώρες προέλευσης των μεταναστών.

Είναι, επίσης, αλήθεια, όμως, ότι (κι αυτό ισχύει ακόμα περισσότερο στην περίπτωση της ΝΑ Ευρώπης) ο κόσμος βλέπει ότι το μεταναστευτικό μπορεί να επηρεάσει τις κοινωνίες με τρόπους για τους οποίους οι πολιτικοί δε θέλουν –ή δεν ξέρουν πώς- να κάνουν κάνουν τίποτα. Αποφεύγοντας την προσυπογραφή απλουστευτικών ερμηνευτικών σχημάτων περί σύγκρουσης πολιτισμών (όπως αυτό του Samuel Huntington), το προσφυγικό ζήτημα δεν παύει να έχει και αυτήν την πτυχή: οι πληθυσμοί της Ευρώπης δεν θέλουν να ζουν υπό τον φόβο τρομοκρατικών επιθέσεων επειδή κυβερνήσεις στις οποίες έχουν ελάχιστη επιρροή ασκούν (ή απλά ακολουθούν) ζημιογόνες πολιτικές. Δε θέλουν, επίσης, να βλέπουν την ΕΕ να υπαγορεύει πολιτικές τις οποίες βρίσκουν πλήρως παράλογες (όπως στην περίπτωση Ελλάδας-Τουρκίας, όπου οι πολίτες της πρώτης αποτέλεσαν στην πλειοψηφία τους υποδείγματα ανθρωπιάς στην υποδοχή των προσφύγων, αλλά είδαν την χώρα τους να λαιδορείται από ένα αποστασιοποιημένο ευρωιερατείο).

Με τους πολέμους στη Μέση Ανατολή να μη δείχνουν σημάδια υποχώρησης, το προσφυγικό κύμα αναμένεται να συνεχίσει αμείωτο για χρόνια ή και για δεκαετίες. Οι προοπτικές επίλυσής του είναι δυσοίωνες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι συγκεκριμένα πρακτικά μέτρα δε μπορούν να παρθούν προς την κατεύθυνση μετριασμού της κρίσης. Μέσα στον κυκεώνα απόψεων και αντιδικιών που περιβάλλουν το ζήτημα, δεν είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς τις ρεαλιστικότερες προτάσεις, οι οποίες υπερβαίνουν ιδεολογικές διαφορές κι αποσκοπούν σε μια αποτελεσματική διαχείριση της προσφυγικής κρίσης:

α) σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων (1951), κάθε χώρα οφείλει να δέχεται στο έδαφός της ανθρώπους που έχουν βάσιμους φόβους δίωξης στις χώρες καταγωγής τους. Αυτό δε σημαίνει ότι το προσφυγικό στάτους είναι μόνιμο. Όταν παύσουν να συντρέχουν οι λόγοι προφυγικής ιδιότητας, το άτομο μπορεί να επιστραφεί στη χώρα προέλευσής του. Η παραπάνω μπορεί να είναι μια καλή επιλογή για τις χώρες που βρίσκονται ήδη υπό έντονη πίεση. Μπορεί επίσης να μετριάσει τα αισθήματα ξενοφοβίας και τα ακροδεξιά ένστικτα στις χώρες που αυτά ανθίζουν. Θα είναι, τέλος, μια ανθρώπινη –και σύννομη- αντιμετώπιση του ζητήματος, στο ύψος και ήθος της ευρωπαϊκής παράδοσης. Ο ίδιος ο [Υπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα](#) ισχυρίστηκε πρόσφατα ότι 1 εκατομμύριο πρόσφυγες είναι ασήμαντος αριθμός για μια ένωση 500 εκατομμυρίων. Ο ισχυρισμός του δε μοιάζει καθόλου υπερβολικός

β) το εξτρεμιστικό Ισλάμ είναι μια κουλτούρα βίας και μισαλλοδοξίας που, σε αντίθεση με αφελείς αντιλήψεις (κυρίως εξ αριστεράς), δεν έχει τις ρίζες του στο μοντέρνο ιμπεριαλισμό (βλ. Todenhofer). Αυτό σημαίνει ότι τα ευρωπαϊκά κράτη οφείλουν να διαμορφώσουν από κοινού “πολιτικές απεμπλοκής” οι οποίες θα λειτουργήσουν κατευναστικά: όσο κι αν το εξτρεμιστικό Ισλάμ είναι μια κουλτούρα σχιζοφρένειας, οι τρομοκρατικές ενέργειες στο μέλλον πρόκειται να αυξηθούν όσο δυτικοί και Ρώσοι βομβαρδίζουν –χωρίς συγκεκριμένο πλάνο- αμάχους και μη στη Συρία,

γ) οι πιέσεις στην Τουρκία, η οποία συχνά χρησιμοποιεί τους πρόσφυγες ως πολιτικά πιόνια θα πρέπει να αυξηθούν, χωρίς όμως αυτό να είναι πανάκεια. Η πρόσφατη συμφωνία συνεργασίας με την ΕΕ, πέρα από ανήθικη, είναι και αναποτελεσματική: 3 δισεκατομμύρια ευρώ είναι αμελητέο ποσό ([2 δισεκατομμύρια](#) έχει ήδη ξοδέψει η πολύ μικρότερη Ελλάδα) ενώ δεν ορίζεται σαφώς πώς οφείλει να κινηθεί η Τουρκία (ο αναπληρωτής Υπουργός Μεταναστευτικής Πολιτικής Ιωάννης

Μουζάλας είπε πρόσφατα ότι η Τουρκία δε φαίνεται να κάνει τίποτα). Και κανείς δε γνωρίζει τις προθέσεις της, πέρα από το ότι ζητάει ανταλλάγματα για το παραμικρό. Επομένως, η ιδέα να ταυτοποιούνται και να αξιολογούνται οι πρόσφυγες στο έδαφος της φαίνεται θεμιτή, αλλά προϋποθέτει στενή ευρωπαϊκή εποπτεία και στελέχωση των αντίστοιχων μηχανισμών.

Οι αναφερθείσες προτάσεις αναφέρονται, προφανώς, στην κατάσταση όπως αυτή έχει διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια στην ευρύτερη περιοχή της λεκάνης της Μεσογείου. Ραγδαίες εξελίξεις, προς την θετική ή την αρνητική κατεύθυνση, θα αλλάζαν άρδην και τον τρόπο με τον οποίο οφείλει να σκεφτεί κανείς για όλα τα παραπάνω.

Σας ευχαριστώ.